

”Gemeenzaamheid en toch begrepen onderdanigheid”

Tilburgse textieltekens (I)

door Ton Wagemakers

”Reeds dikwerf zullen velen, die niet met de Tilburgsche toestanden bekend zijn, zich afgevraagd hebben: hoe komt het toch dat we zoo dikwijls lezen van feestvieringen welke den werklieden door de fabrikanten, en omgekeerd, bereid worden? Van waar toch die verkwikkelijke en innige liefde tuschen werkgevers en minderen? Van waar toch die hartelijkheid, die zachtheid, die gemeenzaamheid en toch begrepen onderdanigheid?” Zo schreef de conservatief-katholieke Tilburgsche Courant ter inleiding van de reportage over een feest bij H. Eras en Zonen op 26 mei 1885.

Indertijd was het de grootste wolvenstoffenfabriek met 380 mannen, 72 vrouwen, 18 jongens en 7 meisjes in dienst. Er stonden twee stoomwerktuigen en twee stoomketels opgesteld van 50 en 58 pk. Met

het feest werd nu herdacht dat 25 jaar geleden de fabriek voor 't eerst door stoom in beweging werd gebracht.

Het was een uitstekende gelegenheid voor de firmanten om hun 'gemeenzaamheid' met het werkvolk te tonen. Op de feestdag werden zij door een der firmanten bedankt voor hun ijver en goede gezindheid. 's-Middags vierden de firmanten tesamen met hun werkvolk een groot feest in een kolossale houten tent. Er werd gespeeld, gegeten en goed gedronken. En hoe gaf het werkvolk uitdrukking aan de 'toch begrepen onderdanigheid'? Zij bedacht iets, wat net in die tijd tot ontwikkeling begon te komen. Zij gaf een fotograaf de opdracht groepsportretten te maken van het fabriekspersoneel, waarbij de vrouwen gescheiden werden van de

mannen. Er moest een goede indruk van de fabriek ontstaan: geen slechte kwaliteit fabriekskleren maar ieder goed in 't pak alsof ze allemaal op het kantoor werkten! Het toppunt is het groepsportret waarop de 18 jongens staan: op het werk zijn het 'stinkende vethollenkens' (draadmakers), hun kleren glimmend van het vet, en hier zien we ze als goedgeklede jonge heren met een sigaar in de hand. Apart van het personeel werden de fabrikanten gefotografeerd. De sociale afstand en onderdanigheid werd verder geïllustreerd door de wijze van groeperen van de foto's, waarbij de fabrikanten-familie centraal stond. Op de ochtend van het feest bood de heer Elbers (van het kantoor) namens het personeel de grote omlijste pentekening aan: "Op de meer dan een meter groote tekening zijn op de vier hoeken de drie

(coll. Ned. Textielmuseum Tilburg)

fabrieken en de ouderlijke woning der firmanten aangebracht, in het midden de portretten van de heeren Eras en hunne ouders, omgeven door de photographiën van het geheele personeel in 4 groepen gearangschikt". Vanwaar die gemeenzaamheid en

toch begrepen onderdanigheid, die zo karakteristiek in de compositie van de foto's naar voren werd gebracht? Het is "de Katholieke Godsdienst, die dezen liefdebanden tusschen oversten en minderen strengelt", aldus de verslaggever van het feest. Ook de heer C. Eras

spreekt in zijn dankwoord voor het geschenk van zijn werkvolk over "God's overvloedigen zegen". En pastoor Bots van 't Goirke, met kapelaans aanwezig op het feest, benadrukt de christelijke geest op de fabrieken van H. Eras en Zonen. Zij waren er niet voor niets; de

band tussen geloof en fabriek werd nader aangehaald. "Uit dankbaarheid voor den zegen door God aan hare fabriekszaak geschonken", bood de firma aan de gehele kosten op zich te nemen van de beschildering van de Goirkese parochiekerk. (Zo'n gift bij een bijzondere gebeurtenis was gebruikelijk.) Hoe het werkvolk denkt over de

achtergrond van de wens of noodzaak tot onderdanige houding ten opzichte van de patroons, krijgt men niet te lezen. De verslaggever van de Tilburgsche Courant weet namelijk het antwoord al: "In ieder der woningen van onze werklieden ziet men nog een kruisbeeld. Dat leert hem de overgeving in zijn lot, – dat doet hem zien dat armoede

geen schande is, – zijn Zaligmaker toch bracht 33 jaren in armoede op deze wereld door! Dit alles maakt, dat de patroons liefde hebben voor hunne minderen en deze met eerbied jegens hen bezielde zijn".

Gebruikte literatuur
Nieuwe Tilburgsche Courant, 31 mei 1885
Tilburgsche Courant, 28 mei 1885
